

АНОТАЦІЇ

Віталій ЛЯСКА

МІЖ ПРАГОЮ, КИЄВОМ ТА ГНЄЗНО.
ZERIUANE/ZUIREANI "ГЕОГРАФА БАВАРСЬКОГО": ДО ПРОБЛЕМИ ЕТНОПОТЕСТАРНИХ СТРУКТУР НА ВОЛИНІ У РАНЬОМУ СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Проаналізовано етнонім "Zeriuane" / "Zuireani", згаданий у тексті "Географа Баварського" (IX ст.), ідентифікація якого на етнополітичній мапі Центрально-Східної Європи у науковому середовищі викликала бурхливі дискусії. На основі детального аналізу тексту "Географа Баварського", зокрема генеалогічної легенди про прабатьківщину слов'ян та розгляду найближчих сусідів досліджуваного племені, обґрунтовано волинську локалізацію етносу "Zeriuane" / "Zuireani" та його тотожність з черв'янами у межиріччі Західного Бугу та Вепру. На користь зародження потестарних традицій у середовищі досліджуваного племені свідчать археологічні джерела, зокрема низка потужних поселенських комплексів, осередками яких були городища у Гуцьові, Липську, Скибицях та ін. Проведено аналіз структури заселення ареалу черв'ян на мікрорегіональному рівні (басейн р. Волиця), зокрема визначено індекс найближчого сусідства, розглянуто площу поселень та виділено типи їх топографічного розміщення. Синергетичний підхід до проблеми виникнення Червена у X ст. дозволив поставити під сумнів його існування перед походом київського Володимира Святославича на захід у 979/981 р. Висвітлено динаміку змін політичної приналежності черв'ян та боротьби в другій половині X – першій третині XI ст. за їхні землі між державами Пржемисловиців, Рюриковичів та П'ястів. На основі етнодиференціюючих ознак слов'янського житла обґрунтовано східнослов'янський характер племені черв'ян та верифіковано міф про прапольський "лендзянський суперетнос".

Ключові слова: "Zeriuane" / "Zuireani", "Географ Баварський", Чехія, Русь, Польща, Волинь, черв'яни, Червен, "Червенські гради", лендзяни, городище, могильник, поселення, індекс найближчого сусідства, площа, топографія, житло, піч.

SUMMARY

Vitaliy LIASKA

BETWEEN PRAGUE, KYIV AND GNIEZNO. ZERIUANE/ZUIREANI OF BAVARIAN GEOGRAPHER: THE QUESTION OF ETHNIC PRESTATE STRUCTURES IN VOLHYNIA IN THE EARLY MIDDLE AGES

The article analyses the ethnonym "Zeriuane" / "Zuireani", mentioned in the text of the so-called Bavarian Geographer (9th century). There has been a long-lasting debate in the academic literature as to its identification on the ethno-political map of East Central Europe. After a detailed analysis of the text of the Bavarian Geographer with the focus on the legend of the origin of Slavs and description of the closest neighbours of the tribe under question, the article argues that "Zeriuane" / "Zuireani" were located in Volhynia. Moreover, it identifies them as Chervyany tribe, located between the rivers Western Bug and Vepr. The existence of pre-state power relations within the tribe is verified by archaeological evidence: a number of powerful settlement complexes with hill forts in Gutsov, Lyps'k, Skybytsi and others. The article analyses structure of Chervyany settlement on micro-regional level (in basin of the river Volytsia). It identifies the nearest-neighbour index, analyses the area of settlements and classifies them according to their topographical location. Synergetic approach to the issue of dating the foundation of the town of Cherven in the 9th century allowed to question its existence before Kyiv Prince Volodymyr's campaign in the west in 979/981. Next, the article examines dynamics of Chervyany political affiliation and struggles for their lands between states of Přemyslids, Rurikids and Piasts in the second half of the 10th – early 11th century. Based on the ethnic differentiating features of Slavic dwelling it proves East Slavic character of Chervyany tribe. Thus, the myth about pre-Polish "super-ethnos of Lendians" is subjected to verification.

Key words: "Zeriuane" / "Zuireani", the Bavarian Geographer, Bohemia, Rus', Poland, Volhynia, Chervyany, Cherven, Cherven towns, Lendians, hillfort, burial site, settlement, the nearest-neighbour index, area, topography, dwelling, furnace.

Тетяна ВІЛКУЛ

"В ЛѢТО 6360. ПОЧА СЯ ПРОЗЫВАТИ РУСКАЯ ЗЕМЛЯ". ПОЧАТКОВІ СТАТТІ ПОВІСТІ ВРЕМЕННИХ ЛІТ ТА НОВГОРОДСЬКОГО ЛІТОПИСУ

Розглядаються джерела опису "початку Руської землі" у Повісті временних літ та Новгородському першому літописі ("поча ся прозывают Руская земля", "начало Рускои земли"). Окрему увагу привертють розбіжності у датах 6360/852 і 6362/854 рр. та змісті перших річних літописних статей.

Ключові слова: Київська Русь, літописи, хроніки, текстологія, історія Середніх віків.

Георгій ШАПОВАЛОВ

"ПРИЙШОВ СВЯТОСЛАВ У ПОРОГИ..."

Розглядається питання про місце поховання князя Святослава після його загибелі на дніпрових порогах у 972 р. Публікуються матеріали досліджень "Вознесенського скарбу", які знайшла Дніпрогесівська археологічна експедиція у 1930 р. На підставі новітніх даних запропонована інтерпретація цього унікального для Східної Європи княжого поховання-спалення як могили князя Святослава неподалік літописної Крарійської переправи на Вознесенській гірці.

Ключові слова: Київська Русь, Дніпро, дніпрові пороги, острів Хортиця, князь Святослав, Вознесенський скарб, археологічні дослідження, поселення, поховання-спалення, фігурка орла, навершя.

Ірина ЧУГАЄВА

ДАВНЬОРУСЬКИЙ ЛЮБЕЧ НА СТОПНКАХ ЛІТОПИСІВ

Проаналізовані згадки про Любеч в IX–XII ст. у літописах. Зроблено висновок про стратегічне значення міста в X–XII ст. Любеч займав третю позицію в рейтингу чернігово-сіверських міст після Чернігова та Новгород-Сіверського в XII ст.

Ключові слова: Любеч, Повість временних літ, Київський літопис, шлях "з Варяг у Греки", Ольговичі.

Tatiana VILKUL

IN THE YEAR 6360 THE LAND OF RUS' WAS FIRST NAMED'. THE FIRST ARTICLES OF THE PRIMARY CHRONICLES AND THE NOVGOROD FIRST CHRONICLE

The paper deals with the sources of the Primary Chronicle and Novgorodian First Chronicle in their accounts of Rus' history "beginning" ("поча ся прозывают Руская земля", "начало Рускои земли"). Special attention pays to the discrepancy in the dates 6360/852 or 6362/854 years and these entries content variety.

Key words: Kievan Rus, Medieval Chronicles, Textual Criticism, Medieval History.

Heorhiy SHAPOVALOV

"SVIATOSLAV CAME TO THE RAPIDS..."

The article discusses the issue of the burial place of the prince Sviatoslav after his death near the Dnieper rapids in 972 A.D. It introduces into circulation materials of research of Vozneseniivka treasure from nearby Dnieper Hydroelectric Station, excavated by the archaeological expedition in 1930. Based on new facts it offers an innovative interpretation of this unique for Eastern Europe princely cremation burial site situated on the Vozneseniivka hill as prince Sviatoslav grave near the ford of Krarion mentioned in the chronicles.

Key words: Kyivan Rus', Dnieper, Dnieper rapids, Khortytzia, prince Sviatoslav, Vozneseniivka treasure, archaeological research, settlement, cremation burial site, figure of eagle, hilt.

Iryna CHUGAIEVA

OLD RUS' TOWN OF LIUBECH IN CHRONICLES

The article analyses mentions of Liubech in chronicles in the period from the 9th to the 13th centuries. The conclusion is made that Liubech had an important strategic value in the 9th to 12th centuries. In the 12th century Liubech was third most important town in the region, following Chernihiv and Novhorod-Siverskyi.

Key words: Liubech, the Primary Chronicle, the Kyiv Chronicle, the trade route from the Varangians to the Greeks, Olehovychi princes.

Ростислав ЗАБАШТА

ФРЕСКОВИЙ ОБРАЗ СВЯТОГО ОНУФРІЯ ВЕЛИКОГО В СОФІЇ КИЇВСЬКІЙ: ІСТОРИКО-ІКОНОГРАФІЧНИЙ ВИМІР

Аналізується фреска (першої половини/середини 40-х років XI ст.) при Онуфрія Великого (Єгипетського), що міститься на одному зі стовпів зовнішньої південної галереї Софійського собору Києва. Композиційно-іконографічний лад зображення відповідає образотворчому канону, яким візантійські художники послуговувалися упродовж XI–XII/початку XIII ст. для відтворення подоби як названого святого, так і деяких інших ранньохристиянських пустельників. Найхарактернішими ознаками цього канону є фітоморфний мотив: невелике деревце, яке своєю кроною частково прикриває наготу анахорета, властиво його сороміцьке місце (уди), і деякі прикмети зовнішності святого, а саме: відносно помірної довжини бороди й волосся голови. (Показово, що такі прикмети демонструє зображення ще одного безіменного преподобного, розміщене на стовпі центрального середохрестя київського собору). Упродовж означеного періоду названий канон мав поширення на значній території візантійського культурного кола. Щодо певних іконографічних видозмін у межах загальної схеми, то вони віддзеркалювали, або – у випадку різних положень рук – існуючу в церковній літературі, зокрема агіографічних текстах, Середньовіччя варіативність самого змістового виміру образу пустельника, або – у випадку друкорядних прикмет зовнішності – прояви місцевих традицій формотворення. У XIII ст. на зміну обговорюваному канону постає нова іконографічна схема, найхарактернішим прикметами якої стає надзвичайно видовжена (нижче паху чи нижче колін) борода і/чи пишне волосся, яке подеколи вкриває майже все тіло анахорета, а також листяна опаска на череслах. Цей канон у мистецтві візантійської традиції лишається панівним і до сьогодні. Стосовно попередніх канонів: X ст. (що бере свій початок, імовірно, від канону VII/VIII ст., представленого коптським церковним стінописом) та XI – початку XIII ст., то вони не зникли цілком. Іконописці зверталися до них і в наступні століття, однак зрідка, спорадично.

Ключові слова: Онуфрій Великий, образ, іконографія, стінопис, канон, тип, візантійське мистецтво.

Rostyslav ZABASHTA

ON FRESCOED IMAGE OF ONUPHRIUS THE GREAT IN KYIVAN SAINT SOPHIA CATHEDRAL: HISTORY AND ICONOGRAPHY

The article analyses the frescoed image (probably early 11th century / mid-1040s) of Rev. Onuphrius the Great (Egyptian), situated on one of the supporting pillars in the external southern gallery of Saint Sophia Cathedral in Kyiv. Composition and iconography of the image corresponds with the canon of fine artistry used by Byzantine painters in the 11th to 12th / early 13th centuries in their attempts to re-create appearance of this saint as well as of some other Early-Christian hermits. The most characteristic manifestation of the canon is a phytomorphic motif of a small tree which partly covers the anchorite's nudity, mainly his private parts (his crotch) with its crown, as well as characteristic features of the saint's appearance, namely, medium length of his beard and hair. In the mentioned period this type of imagery was widespread on a rather large territory of the Byzantine cultural area. Existing iconographic modifications of generally accepted pattern reflected two things. Firstly, different position of the hands is explained by variations of hermit's image present in church literature, particularly in medieval hagiographic texts. Secondly, differences in the less prominent features of his appearance can be attributed to the local traditions. In the 13th century a new iconographic scheme of Onuphrius image spread, most characteristic features of which were an extraordinary long beard (covering groin or even knee-long) and / or dense hair covering sometimes the whole of anchorite's body as well as garland of leaves over his loins. This canon in the Byzantine tradition remains predominant until now, however canons of the 11th – early 13th centuries as well as of the 10th century (which quite possibly originated from the canon of Coptic church murals from the 7th and 8th centuries) did not disappear totally. Their schemes remained valid in iconographic repertoires of later centuries, although they were used rarely and in sporadic way.

Key words: Onuphrius the Great, image, iconography, mural, canon, type, Byzantine art.

Александр МУСИН**АННА КИЕВСКАЯ: МЕЖДУ ИСТОРИОГРАФИЕЙ И ИСТОРИЕЙ**

Дается анализ обширной историографии и публицистики и малочисленных письменных источников о браке Анны и ее судьбе после смерти Генриха Капетинга. Автор обращает внимание на хронологическое совпадение между брачным проектом короля и конфликтом между Францией и Нормандией в 1049 г. В это же время складывается коалиция между Нормандией, Англией и Фландрией, усиленная браком Вильгельма Завоевателя и Матильды Фландрской. Киевско-французский брак следует рассматривать как попытку установить союз с королем Норвегии Харальдом, женатым на Елизавете, сестре Анны. Норвежская военная активность в регионе могла быть использована королем против новой коалиции. Брак Анны с графом Раулем II де Крепи также послужил решению проблем Франции. Информация об их отлучении не соответствует действительности, и они продолжали активно участвовать в государственном управлении. Их брак послужил политическим балансом между старой аристократией и новым регентским советом при молодом короле Филиппе. Таким образом, брак Генриха и Анны был связан со становлением государств Европы в контексте отношений этой части континента с Древней Русью.

Ключевые слова: Киевская Русь, Франция, Нормандия, Норвегия, брачная политика, международные отношения, культ св. Климента Римского, критика источника, исторические стереотипы.

Володимир САВИЦЬКИЙ**НАГРУДНІ МІНІАТЮРНІ ХРЕСТИ ТА ПІДВІСКИ З ХРЕСТАМИ КНЯЖОЇ ДОБИ У ЗБІРЦІ ЛЮБОМЛЬСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

Проаналізовано колекцію нагрудних мініатюрних хрестів та підвісок з хрестами княжої доби – енколпіїв, натільних хрестів й підвісок із зображенням хреста у збірці Любомльського краєзнавчого музею, більшість яких публікується уперше. Подано докладний опис кожного предмета. У контексті з аналогами з території Волині та інших регіонів розглянуто питання

Alexander MUSIN**ANNA OF KYEV: BETWEEN HISTORIOGRAPHY AND HISTORY**

The article provides a comprehensive analysis of the vast historiography, non-academic writing, and rare written sources concerning the marriage of Princess Anna and Henry I of France, as well as Anna's life after her husband's death. The author focuses on chronological coincidence of the matrimonial project of Henry I Capet and the conflict between France and Normandy in 1049. The coalition between Normandy, England and Flanders came into being around 1050. It was reinforced by the marriage of William the Conqueror and Matilda of Flanders. The French-Rus' marriage should be regarded as an attempt to establish an alliance with the king of Norway Harald, married to Elisabeth, sister of Anne. The Norwegian military activities in the region could be used by the French king against the new coalition. The second marriage of Anne with the count Ralf de Valois also worked toward resolving problems of the French Kingdom. The information on couple's excommunication is found unreliable. Anna being a regent, they continued participating actively in the state affairs. Their marriage served as a balance between old aristocracy and a new Regency Council of young king Philip I. Thus, the article suggests to treat the so-called "enigmatic" alliance of Henry I and Anne in the context of the rise of early states in North-Western Europe and their relationship to Rus'.

Key words: Kyivan Rus', France, Normandy, Norway, matrimonial politics, international relations, cult of St. Clement of Rome, critical approach, historical stereotypes.

Volodymyr SAVITSKYJ**PRINCELY ERA MINIATURE ENCOLPION CROSSES AND PENDANT CROSSES IN THE COLLECTION OF THE LUBOML REGIONAL MUSEUM**

The article analyses the extended collection of the Princely era devotionals, which includes reliquary encolpion crosses, pendant crosses, and pendants with cross image preserved in the Luboml Regional Museum. It provides detailed description of each item; most of them are described for the first time. Comparing these artifacts with further findings in Volhynia and other regions the article discusses issues of their chronology,

хронології, походження, можливості місцевого виробництва. В окремих випадках розглянуто потенційно можливих власників.

Ключові слова: нагрудні мініатюрні хрести, хрести-енколпіони, натільні хрести, підвіски із зображенням хреста, княжа доба, Волинь, Любомль, колекція, артефакт, знахідка.

Ігор СКОЧИЛАС

ПОЛІПТИХИ ВЛАДИК ВОЛОДИМИРСЬКОЇ ТА ГАЛИЦЬКОЇ ЄПАРХІЙ КНЯЖОЇ ДОБИ. СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗА "РУКОПИСОМ КИШКИ" ТА СФРАГІСТИЧНИМИ ПАМ'ЯТКАМИ

Проаналізовано реєстри владик Володимирської та Галицької єпархій княжої доби на основі їх переліків, збережених у "рукописі митрополита Лева (Кишки)", які зіставлено з іншими джерельними відомостями, насамперед літописними. Розглянуто також унікальні печатки галицьких єпископів другої половини XII ст. – давніше відомі в літературі Косми та нововіднайдену Йоана.

Ключові слова: княжа доба, Володимирська єпархія, Галицька єпархія, владика, печатки, сфрагістика, єпископ Косма, єпископ Йоан.

Зеновій ФЕДУНКІВ, Лариса ПОЛІЩУК, Віталій НАГІРНИЙ

ГОРОДИЩЕ КНЯЖОЇ ДОБИ ЧЕРНЕЛИЦЯ IV: РЕЗУЛЬТАТИ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Подано результати комплексного історико-археологічного, топографічного і містобудівного аналізу на основі попередніх досліджень українсько-польської експедиції 2012 р. та інвентаризації 2013 р. території городища Чернелиця IV у Городенківському р-ні Івано-Франківської обл. Зроблено спробу визначення формально-типологічного та соціально-історичного типу цього давньоруського поселення.

Ключові слова: городище, Чернелиця IV, оборонні укріплення, планувальна структура.

Святослав ТЕРСЬКИЙ

ТОПОГРАФІЯ ХРАМІВ КНЯЖОЇ ПЕРЕСОПНИЦІ

Узагальнено результати історично-археологічного та топографічного вивчення сакральних комплексів літописного центру

origin, and likelihood of their local production. In certain cases the question of potential owners of the mentioned devotionals is raised.

Key words: devotionals, reliquary encolpion crosses, pendant crosses, pendants with cross image, the Princely era, Volhynia, Luboml, museum collection, artifact, find.

Ihor SKOCHYLAS

POLYPTYCHS OF BISHOPS OF VOLODYMYR AND HALYCH EPARCHIES OF THE PRINCELY ERA: AN ATTEMPT AT RECONSTRUCTION BASED ON THE "KYSHKA'S MANUSCRIPT" AND SIGILLOGRAPHY FINDINGS

The article analyses registers of the bishops of Volodymyr and Halych eparchies based on their listing from the "Chronicle of Metropolitan Lev (Kyshka)". These data are compared and contrasted with information from other sources, primarily, chronicles. It also examines unique seals of Halych bishops of the late 12th century: of Bishop Cosmas (previously described in the literature) and newly found seals of Bishop Ioan.

Key words: the Princely era, Volodymyr eparchy, Halych eparchy, bishops, seals, sigillography, Bishop Cosmas, Bishop Ioan.

Zenoviy FEDUNKIV, Larysa POLISHCHUK, Vitaliy NAHIRNYI

STUDY OF A SETTLEMENT FROM THE PRINCELY ERA CHERNELYTSIA IV. PRELIMINARY RESULTS

The article reports on results of a complex historical, archaeological, topographical and urban analysis of the preliminary study conducted by Ukrainian-Polish team in 2012 and 2013 inventory of Chernelytsia IV settlement in Horodenka district of Ivano-Frankivsk region. It provides formal, social and historical classifications of this Ancient Rus' settlement.

Key words: settlement, Chernelytsia IV, fortifications, settlement plan.

Sviatoslav TERS'KYI

TOPOGRAPHY OF ERESOPNYTSIA TEMPLES IN THE PRINCELY ERA

The article analyses the results of historical, archaeological and topographical study of sacred complexes of Peresopnytsia, center of

Східної Волині – міста Пересопниці. Охарактеризовано найважливіші археологічні дослідження середньовічних кладовищ та пов'язані із храмами речові знахідки.

Ключові слова: археологічні дослідження, храми, кладовища, поховання, літописне місто, Пересопниця, Волинь.

Ярослав ПИЛИПЧУК

ІСТОРИЧНІ ФАНТОМИ НА БЕРЕГАХ МЕОТИДИ ТА ПОНТУ (XII–XIII СТОЛІТТЯ)

Проаналізовано дискусійні питання історії Надчорномор'я XII–XIII ст. На підставі аналізу свідчень Ібн Бібі та візантійських джерел запропоновано висновок про Судацьку війну як війну між Трапезундською імперією Великих Комнінів та Румським султанатом Сельджукідів. Війна за Судаку відбувалася близько 1230 р. Участь саксинів, кипчаків та русів у ній є вигадкою Ібн Бібі. Наведено аргументи, що існування міст Русія та Хозарія є вигадкою ал-Ідрісі.

Ключові слова: Судаку, Судацька війна, руси, кипчаки, Саксин, Сельджукіди, Великі Комніни.

Володимир БОЙКО

БОЙОВІ ТА ПОХІДНІ ПОРЯДКИ ГАЛИЦЬКОГО І ВОЛИНСЬКОГО ВІЙСЬКА У XIII–XIV СТОЛІТТЯХ

Висвітлено процес організації і розвитку бойових та похідних порядків галицького і волинського війська у XIII–XIV ст. Наголошено на тому, що тактика і організація військової справи в Галицькій і Волинській землях у XIII–XIV ст. відповідали рівню тогочасних європейських країн.

Ключові слова: Галицька і Волинська землі, галицьке і волинське військо, бойові і похідні порядки, військо, військова справа.

Андрій СТАСЮК

УЧАСТЬ ОРДЕНУ ФРАНЦИСКАНЦІВ У ПЕРЕГОВОРАХ РОМАНОВИЧІВ З ПАПСТВОМ У 40-Х РОКАХ XIII СТОЛІТТЯ

Простежено участь францисканських ченців у політико-релігійних переговорах між галицько-волинськими Романовичами та папою Інокентієм IV в 1245–1248 рр. На основі критичного аналізу джерельного та історіографічного матеріалу виокремлено прямі та

chronicles writing in Eastern Volhynia. It provides the results of most important archaeological research of medieval cemeteries and findings related to temples.

Key words: archaeological research, churches, cemeteries, burial sites, chronicles writing center, Peresopnytsia, Volhynia.

Yaroslav PYLYPCHUK

HISTORICAL PHANTOMS ON MEOTIDA AND PONTUS SHORES IN THE 12th AND 13th CENTURIES

The article analyses the controversial history of the Black Sea Region in the 12th and 13th centuries. Based on the data of Ibn Bibi chronicle and Byzantine sources it concludes that the Sudak War was waged between the Great Komnenos Dynasty of the Empire of Trabizond and the Seljuq Dynasty of the Sultanate of Rum. The Sudak War happened around 1230. Participation of Saqsins, Qipchaqs and Ruthenians in this war is Ibn Bibi's invention. The article provides evidence that the cities of Rus-siyah and Khazariya are al-Idrisi's invention.

Key words: Sudak, the Sudak War, the Seljuq Dynasty, the Great Komnenos Dynasty, Saqsins, Qipchaqs, Ruthenians.

Volodymyr BOIKO

THE ORDER OF BATTLE OF GALICIAN AND VOLHYNIAN ARMY IN THE 13th-14th CENTURIES

The article demonstrates the process of organisation and development of military and combatant dispositions of Galician and Volhynian armies in the 13th-14th centuries. It focuses on tactics and organisation of military science in Galicia and Volhynia in that period. It presents similarities to the corresponding processes in Europe.

Key words: Galicia and Volhynia, Galician and Volhynian army, order of battle, army, military science.

Andriy STASIUK

THE FRANCISCAN ORDER IN THE NEGOTIATIONS OF THE ROMANOVYCH DYNASTY WITH THE PAPACY IN THE 1240s

The article examines participation of the Franciscan monks in political and religious negotiations between Galicia-Volhynian princes and Pope Innocent IV in 1245–1248. Based on critical analysis of sources and historiography it establishes direct and indirect evidence

отосередковані підтвердження активної участі представників ордену в цьому процесі.

Ключові слова: Романовичі, папа, францисканці, Галицько-Волинські землі, Русь, Центрально-Східна Європа, князі, послы, місіонери, Церква.

Володимир АЛЕКСАНДРОВИЧ

ДВА СТИЛІ НАЙДАВНІШИХ ІКОН ПЕРЕМИШЛЯ

Запропоновано огляд двох хронологічно наступних груп найдавніших ікон зі спадщини українського Перемишля, які належать до середини XIII – середини XIV ст. Найраніші з них репрезентують “мініатюрний стиль” середини – другої половини XIII ст. Від кінця століття на зміну йому прийшов варіант утвердженого з відновленням Візантійської імперії стилю монументального ранньопалеологіського зразка, панівного в українському мистецтві першої половини нового століття. Обидва вони, як і їх зміна, вказують на якнайтіснішу залежність місцевого малярства від візантійських зразків і дають підстави характеризувати Перемишль як унікальний осередок засвоєння вірцевої візантійської традиції та її творчого розвитку на місцевому ґрунті.

Ключові слова: Галицько-Волинська держава, Перемишль, ікони, малярство, візантійські зв'язки.

Олег БУБЕНОК

КОЛИ І ХТО ЗАСНУВАВ МІСТО ЧЕРКАСИ?

Походження назви міста Черкаси, розташованого на правому березі Дніпра, завжди становило інтерес для істориків. Це було пов'язане з тим, що топонім за формою нагадував етнонім черкес, розповсюджений на Північному Кавказі. Саме це і породило в історичній літературі XVI–XVIII ст. легенди, згідно з якими: 1) етнонім Черкаси з'явився у Середній Наддніпрянщині ще в XII ст. і був пов'язаний з Чорними Клобуками; 2) на початку XIV в. фортецю Черкаси заснував литовський князь Гедімін, назву якій дали переселені ним з Кавказу адиги-“черкаси”; 3) фортецю Черкаси заснували в XIII–XIV ст. мігранти-“черкаси” з Курського князівства,

of *Fratres Minores'* active participation in the process.

Key words: Pope Innocent IV, Franciscans, Galicia-Volhynia region, Rus', East Central Europe, princes, ambassadors, missionaries, the Church.

Volodymyr Aleksandrovych

ON TWO STYLES OF THE OLDEST PEREMYSHL' ICONS

The article analyses two successive styles of icons from Ukrainian heritage in Peremyshl' dating to the 13th – mid-14th century. The earlier of them represents the so-called “miniature style”, which was characteristic for the mid- to late 13th century. Since the end of the 13th century it was substituted by the monumental early Paleological style that established itself with the restoration of the Byzantine Empire. It became the predominant style in Ukrainian art in the early 14th century. Both styles as well as their succession point to close dependence of the local artists on the Byzantine samples. This permits us to characterize Peremyshl' as a unique centre adopting exemplary Byzantine tradition and creatively developing it further in the local context.

Key words: the Principality of Galicia-Volhynia, Peremyshl', icons, painting, ties with Byzantium.

Oleh BUBENOK

WHO AND WHEN FOUNDED THE CITY OF CHERKASY?

The article analyses origins of the name of Cherkasy, the city located on the right bank of Dnieper river. The name has drawn attention of many historians, as it reminds the ethnonym “Circassian” (Cherkess in Eastern Slavic and Turk languages), denoting the people from the North Caucasus. This generated several legends in historical literature of the 16th–18th centuries: 1) ethnonym Cherkasy appeared in the Middle Dnieper basin in the 12th century and was related to the Chorni Klobuky; 2) the fortress Cherkasy was founded by the Lithuanian prince Gediminas in the early 14th century and named after the Adyghe-Circassians resettled by him; 3) the fortress Cherkasy was founded in the 13th–14th

які до того прийшли з П'ятигір'я на Кавказі.

Незважаючи на те, що всі ці легенди мали ідеологічне підґрунтя, не можна заперечувати можливостей таких переселень адигів. Дані археології і повідомлення Плато Карпіні та Григорія Пахимера дозволяють вважати, що це поселення могло бути засноване між 1246 р. і 1270 р. вже при перших ханах Золотої Орди, тобто ще до утвердження правителя Ногая у Північному Причорномор'ї. Топонімічні назви в литовських люстраціях від 1552 р. дозволяють говорити про присутність тоді у Середній Наддніпряниці адигів – вихідців з Північного Кавказу, яких у XIII–XVI ст. називали “черкасами” або “п'ятигорцями”. Отже, ця міграція мала сприяти тому, що спочатку там виникло поселення Черкаси, назва якого в XIV ст. передалася литовському місту, що виникло там само.

Ключові слова: черкаси, адиги, міграції, Золота Орда, Литовське князівство.

Ілля ПАРШИН

ЧИ ПРИБУВАЛО ПАПСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО ДО ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА ПОЧАТКУ XIV СТОЛІТТЯ?

Розглянуто короткі відомості авторів XV століття (польського хроніста Яна Длугоша та бельгійського середньовічного історика Корнелія з Зандфліта) про прибуття дипломатичної місії папи Климента V до короля Русі Юрія Львовича на початку XIV ст. Встановлено, що вказані повідомлення ґрунтуються на неправильному читанні першоджерел. Відомі історичні твори сучасників тих подій такої інформації не мають. Однак замість “Русі” на сторінках хронік згадана “Рашка”, середньовічна сербська держава, правитель якої Стефан Урош II дійсно в той час вів переговори з дипломатами апостольської столиці. Історичність політичних взаємин папи Климента V і правителів Русі у зазначений період поставлена під сумнів: їх відображення у джерелах не виявлено.

Ключові слова: король Юрій Львович, Климент V, Ян Длугош, “Хроніка” Корнелія з Зандфліта.

centuries by the migrating Circassians from the Kursk principality, who originally came from the “Land of Five Mountains” in the Caucasus.

Even though these legends had an ideological basis, there are reasons that allow us to presume the possibility of the Adyghe migration. The archaeological data and information of Plano Carpini and Grigorius Pakhimer permit us to suppose that between 1246 and 1270, in the times of the first Golden Horde Khans, that is, before Nogai started ruling in the North Black Sea region, the Adyghe migrants could found a settlement. The toponyms in the Lithuanian documents of 1552 permit us to talk about the presence of the Adyghe, natives of the North Caucasus, referred to as Circassians or Petyhorcy in the 13th–16th centuries. Thus, this migration could assist initial establishment of a settlement Cherkasy, whose name could be transferred to the Lithuanian town founded at the same place in the 14th century.

Key words: the Circassians, the Adyghe, migrations, the Golden Horde, Lithuanian principality.

Ілля PARSHYN

DID APOSTOLIC LEGATES VISIT RUS' IN THE EARLY 14th CENTURY?

This article analyses short information of the authors from the 15th century (Polish chronicler Jan Dlugosz and Belgian medieval historian Cornelius of Zandvliet) about a diplomatic mission of Pope Clement V to the King of Rus' Yuri L'vovych in the early 14th century. This visit was not mentioned in the prominent historical works written by contemporaries of those events. The article establishes that this information is erroneous and originates in the incorrect reading of the primary sources. Chronicles authors mentioned not “Rus”, but “Raška”, the medieval Serbian state, whose ruler Stefan Uros II conducted the lively negotiations with diplomats from Rome at the time. Thus, the historical authenticity of political relations of Pope Clement V and the rulers of Rus' is questioned since historical sources do not provide any evidence.

Key words: King Yuri L'vovych, Pope Clement V, Jan Dlugosz, “Chronicle” of Cornelius of Zandvliet.

Роман ІВАШКО

СТАНОВЛЕННЯ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЄПІСКОПСЬКОЇ ТА МИТРОПОЛИЧОЇ КАТЕДР У КОРОЛІВСТВІ РУСИ В СЕРЕДИНІ XIV – НА ПОЧАТКУ XV СТОЛІТТЯ

Викладено шлях становлення митрополичої кафедри у Руському королівстві (середина XIV – початок XV ст.) від перших призначень титулярних єпископів до перенесення римо-католицької митрополичої кафедри з Галича до Львова на тлі боротьби за спадщину Романовичів.

Ключові слова: митрополія, кафедра, королівство Русі, Галич, Львів.

Єжи СПЕРКА

ПАНИ З ЗУБРИ. З ІСТОРІЇ РУСЬКОЇ ШЛЯХТИ СІЛЕЗЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У XV СТОЛІТТІ

На підставі архівних джерел проаналізовано історію декількох поколінь шляхетської родини вихідців із Бірави в Сілезії, які від 1407 р. з надання короля Владислава II Ягайла були власниками підльвівського села Зубра й виступають в документах як Зубрські. Вони пропонують характерний для XV ст. приклад переселенців з Сілезії на приєднанні до Польщі землі галицької спадщини.

Ключові слова: пани з Зубри, Зубрські, Сілезія, переселенці з Сілезії.

Віра ГУПАЛО

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОРОДИЩА ЛІТОПИСНОГО ЗВЕНИГОРОДА І ЙОГО ОКОЛИЦЬ У XIX СТОЛІТТІ

Стаття присвячена розвитку польових археологічних досліджень у Звенигороді в XIX ст. Простежено шлях від несистематичного збирання випадкових знахідок до методичних археологічних досліджень. Викладено результати польових досліджень, які провели Ізидор Шараневич та Іван Билінкевич на городищі і прилеглий території.

Ключові слова: літописний Звенигород, городище, розкопки.

Roman IVASHKO

ESTABLISHMENT OF THE ROMAN CATHOLIC EPISCOPAL AND METROPOLITAN CATHEDRALS IN THE KINGDOM OF RUS' IN THE MID-14th – EARLY 15th CENTURY

The article analyses the process of establishment of the Metropolitan Cathedral in the Kingdom of Rus' in the mid-14th – early 15th centuries. It covers the period starting with the first appointment of the titular bishops and finishing with the transfer of the Roman Catholic Metropolitan Cathedral from Halych to L'viv. These developments are examined in the context of the Romanovych dynasty's succession struggle.

Key words: metropoly, cathedral, the Kingdom of Rus', Halych, L'viv.

Jerzy SPERKA

NOBLEMEN FROM ZUBRA. HISTORY OF RUS' GENTRY OF SILESIAN ORIGIN IN THE 15th CENTURY

Based on archival sources the article analyses history of several generations of a gentry family originating from Birawa in Silesia. They were owners of village Zubra near L'viv and were mentioned in the documents as "Zubrski". It reveals a characteristic for the 15th century case of Silesian settlers on Galician lands that were incorporated into Poland.

Key words: landlords from Zubra, Zubrski, Silesia, settlers from Silesia.

Vira HUPALO

THE HISTORY OF RESEARCH OF HILL-FORT OF ANNALISTIC ZVENYHOROD AND OUTSKIERTS OF THEM IN XIX CENTURY

Analysis of the development of the field archaeological research in Zvenyhorod in XIX century is presented in the paper. Transition from unsystematic casual finds to methodical archaeological research is shown. The result of field researches carried out by Isydor Sharanevych and Ioan Bylynkevych on the hill-fort and outskirts of them are presented.

Key words: annalistic Zvenyhorod, hill-fort, excavations

